

Передплата
на «РУСЛАНА» вносьть:
в Австрії:
на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . 5 кор.
на місяць . . . 1-70 кор.

РУСЛАН

Виходить у Львові щодня крім неділі і руских свят о 5 1/2 год. пополудни.
Редакция, администрация і експедиция «Руслана» від ч. 1. пл. Домбровского (Хорунщини). Експедиция місцева в Агенції Соколовского в пасажі Гавемана.

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми сердце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

АНАТОЛЬ ВАХНЯНИН

Матеріали до політики Русинів від часу так званої „нової ери“.

(Дальше).

Сесія XI. від 16. X. 1894.

На початку парламентарної сесії явили ся у Відні: я, Барвіньский, Романчук, Підляшецький та Охрлмович. Телишевский та Маидичевский не показались. Телишевский носить ся з гадкою зложити мандат, але не складає!

Першою справою було, чи говорити при бюджетовій провизорії дня 19/X 1894 р.? Я мав річ готову, але не виголосив її, бо говорила лише опозиція, а всі прочі сторонництва узнали відповідним — не говорити.

В справі обсади нотаріатів на Буковині були ми оба з Барвіньским офіційально у міністрів Шенборна і Яворского. Ми ждали, щоби на 6 місць іменовано бодай одного Русина, Стрийского. Ми уїмнули ся рішучо о наше право і поставили сю справу як політичну, як постулят. Румуни агітують страшно contra. Є тут у Відні правосл. митрополит Морар, який ходить всюди і попирає Румунів. Я говорив ще в тій справі окремо з Шенборном, Залеским і Абрагамовичем і просив їх, щоби нас попирали.

Романчук міг говорити при бюджетовій провизорії, але не говорив.

Цікавою є ся обставина, що львівські Русини (Белей etc.) хвалять вже мене за те, що я не допустив до славянської коаліції. Белей казав мені: «З одним годимось з Вами, що Ви перешкодили руским послам (клубови) влучитись з Молодочехами. Були би ми зробили фіяско. Самі Молодочехи не знають, що з собою зробити. Омлядіна їх пече etc. Я відповів Белейові: „Може ва місяць, або два, а ви похвалите мене ще й за опортуністичну політику“.

Дня 8. X. 1894 р. їхав зі мною Окуневський до Стрия. Вів помяк також в своїй опозиції. Хвалив Барвіньского за промову в делегаціях. Сказав при сій нагоді мені таке: „Романчук заявив, що вже зрезигнував з про водирства і тепер трудять ся над статистикою Русинів в Галичині“. Чому Романчук і „Діло“ замовкли про славянську коаліцію, котру давніше так хваляли і до якої нас тягнули — Окуневський не вмів дати відповіді. Я спитав дальше Окуневского, що буде з акцією примиреня руских партій? Окуневський сказав таке: „Ся якція вже пропала. Романчук не робив єї в поважних цілях, а лише для власного егоїзму, щоби не втратити мандату. Зірвавши з правительством, він хотів оперти ся на кацапах і нас“. — Такого суду про Романчука (егоїзм) я не надіяв ся від Окуневского, котрий в січні 1894 р. одушевляв ся політикою Романчука. Я не думаю, щоби Романчук так низко упав.

Дня 24. X. відбуло ся під проводом Підляшецького засіданє руского клубу (Барвіньский і я — прочих не було), на котрім завізвало письменно Романчука і Телишевского до

засіданя мандатів в комісіях ради державної які они заняли з титулу, що були членами руского клубу.

Підляшецький сидить на двох стільцях.

Дня 28. X. говорив я в парламенті коротку річ, щоби піддержати петицію духовенства рускої перемискої епархії о надавчайну запоможу з державних фондів по причині неурожав і елементарних невгодив в літах 1893 і 1894.

Барвіньский був у Мадейского в справах 1) заснованя рускої 4-класової школи вирав в Самборі при учит. семінарії; 2) основаня семінарії в Сокалі; 3) „Народного Дому“, 4) історичного семінарія руского; 5) обсаджуваня медичного факультету у Львові Русинами, на разі в Україні; 6) стипендій для Винницького і Дністрянського на правничі катедри львівского університету, іменно для цивільної пропедури і векслевого та торгового права, Мадейский все прирік. Заявив, що шкільні справи треба підготувати в раді шкільній кравівій у Львові, так само у Львові повинні Русини походити коло „Народного Дому“. Чи лише пора тепер на те, щоби останну справу ургувати? Стипендії будуть признані, нехай лише кандидати внесуть поданя.

Дня 30. X. відбув ся коаліційний банкет. Міністер судівництва Шенборн сказав мені на вступі на уху: „Den Stryjski werde ich erneuern“. Мала побіда над Румунами, котрі всіма силами перли на Шенборна за Румунами. Помогли нам в тій справі Яворский і Давид Абрагамович.

Вчера, дня 29. X. поїхав Барвіньский до

Польські конспірації серед руських питомців і духовенства в Галичині в роках 1831—46.

Студія д-ра Кирила Студинського.

(Дальше).

В наслідок реляції старости Мартиновича, президія львівської губернії звернула увагу митрополита Левицького і адміністратора львівської латинської епархії Захаріясевича на особу Сілецкого та зажадала від них, щоби враз з ре тором і префектами семінарії против сего шкідного руху, виступали*).

Від митр. Мих. Левицького прийшла відповідь (Nr. 3627), що він велів слідити за пропагандою Сілецкого, однак слідство не довело до ніяких результатів; що видав ще дня 12. вересня (Ч. 2850) приказ до ректорату, щоби від часу до часу ревідовано книжки і письма, які приходять до питомців; що такі ревізії переводжено вже 20. і 29. жовтня, 4. і 13. падолиста не лише по музеях, але й по дормітарах, однак не найдено навіть сліду зборонених книжок і що в наслідок письма львівської президії губернії (Nr. 1411/g) поручив ректорови і префектам, щоби спільними силами хорони-

нили питомців перед впливом лихих людей, які мають на меті пропаганду революційних ідей 1).

Рішучі запереченя революційної пропаганди серед питомців латинських духовних семінарій прислали також адмініст. львівської епархії, Захаріясевич 2) і лат. єпископ з Перемішля, Корчынський 3).

Та всі ті запереченя свідчили радше про обережність питомців, чим про брак агітації серед них. Конспіривали тоді на рівні польські і рускі богослови.

Правительство, що чуло, як руске духовенство у Львові уживає в щоденнім життю польської мови, а по церквах голосить польські проповіді, побоювало ся, щоби польські конспірації не найшли серед нього відгомону і тому видало під адресою митр. Левицького дня 16. лютого 1834 р. доволі интересну грамоту. Привід до неї дала обставина, що ще дня 25 лютого 1833 р. відправили Поляки в костелі Кармелітів у Львові заупокійне богослуженя за повстанців, які упали в р. 1831 від російських куль під Гроховом. Се не подобало ся президії львівської губернії, яка дня 9. марта 1833 р. поручила львівському латинському архієпископови Анківчеви, щоби на будуче заборонив

відбувати такі богослуженя 1), а з окрема пригадала ему те саме в рік пізніше, дня 16. лютого 1834 р. 2). Щоби przypadково Поляки не відправили в р. 1834 такого богослуженя в котрій небудь з львівских руских церков, президія губернії вислала також заборону до митр Левицького, в якій, після згадки про богослуженя в Кармелітів, читасмо:

„Da sich ähnliche politische Kirchenfeierlichkeiten erneuern könnten, die Abhaltung derselben aber in mehreren Beziehungen nicht zulässig ist, so fordere ich E. E. auf, sämtliche unterstehenden hiesigen Pfarren anweisen zu wollen, damit dieselben in einem jeden Falle, wo die Abhaltung einer Sterbgedächtnissandacht, die nicht zugleich mit einem Leichenbegängen verbunden ist, angesucht würden, hievon unverzüglich Hochdensenben die Anzeige zu erstatten. Sollte eine solche Andacht an dem Jahrestage eines, in dem gedachten Feldzuge vorgefallenen Gefechtes, worüber aus dem mitfolgenden Verzeichnisse 3) eine nähere Andeutung

1) Тамже Nr 75/g ex 1833.

2) Тамже Nr 142/g ex 1834.

3) Спис на окремії карточці. В нім читаємо: Wawcz, Mińsk, Dęby wielkie 5 Apr. 831 bei Iganie.

19 May 831 bei Rudka

21 " " " Niez, Tykocin, Cichanowice,

26 " " " Ostrolęka.

6 und 7 Sept. 841 Wola bei Warschau.

8 und 7 Sept. 831 Kapitulation. Під бру-

1) Тамже, Nr. 1411/g ex 1834.

2) Тамже Nr. 1547/g ex 1834. Письмо має дату 7. падолиста.

3) Тамже Nr. 1581/g ex 1834. Письмо з датою 18. падолиста.

* Тамже Nr. 1521/g ex 1834.

Львова на сумний, похоронний обряд Омеляна Огоновського. Шкода велика!

Дня 30. X. був я в цісарській канцелярії у придворного секретаря Савіцького в справах Кеслера в Жовкви (venia studiorum) і пані Кравичевої, якої поданз одержало цісарську сгнатуру.

В німецьких дневниках за чеськими „Narodni Listy“ (вість подана Романчуком) є вість про те, що руский клуб візав Романчука до зложеня мандату в бюджетовій комісії. Інформацію про те, хто як голосував, подав Романчукови Підляпецький. Але де клубова тайна? Ой сидить сей панок на двох стільцях.

Мандичевский писав, що хорий. Телишевського і Охримовича нема.

Адвокат Мандичевский в Станиславова пише о правне заступство філії Nationalbank в Станиславові.

(Дальше буде).

Боротьба православія проти катол. Церкви.

(Конець).

Ми навели хід розправ і головні постанови місіонарського зїзду, а з сего можна впевнити ся, що державне російське православіє готовить ся до завзятої боротьби з католицькою Церквою а особливо з Унією і накликає до помочи державні власти.

Ся боротьба, як з усього ходу розправ і з постанов місіонарського зїзду виходить, має бути не відпорна, але навпаки заціпа і се не може бути рівнодушним також для нашої руско католицької Церкви. Не від нині помічуємо сі змаганя російського православія і об'єднательних агентів російських, щоби і в Галичині поміж руским народом довести до відступства від унії і тут розповсюдити православіє, а тим способом підготувати підвалини до національного і політичного об'єднання, до змосковщення Русинів галицьких. Переписка Дениса Зубрицького з Погодином, видана московским Обществом Исторіи і Древностей, Переписка Якова Головацького ви-

дана проф. Студинським, переписка Лебединцева з 60-их років напечатана в Київ. Старині і написана на сій основі розвідка проф. Студинського Zza kulis propagandy prawosławnej, діяльність Івана Наумовича, Мончаловського, Дудікевича et comp., Общества ім. Качковського, прояви православної пропаганди в перемискій і станиславській єпархії, видавництво в Перемишлі часописи для правосл. пропаганди і діяльність добре відомого Носевича, паломництво руских селян під проводом наших москвичів до Почаєва і до Києва на Ореображенє Гос. і Успеніє Пр. Б., промови почаївських монахів, київського митрополита і проф. Фльоринського до галицьких паломників, отсе все є звена одного ланцюха, що в'язуть ся з собою і в'язують на систематичну роботу в тім напрямі. Думаємо отже, що наш Єпископат, наше духовенство не повинні супроти того заняти вижидаючого становища, а взяти ся до ділання, ne quid respublica detrimenti cariat. Як і що робити, се вже не наша річ, се задача наших духовних властей і нашого духовенства. Одначе побіч духовної, церковної сторони, має ся справа також і національне значінє і тому звертаємо на се бачність також руских послів і політиків. Caveant consules!

Політичний огляд.

З неділі починає ся політична оцінка кампанія, позаяк збирають ся кравні сойми. Передовсім звертає на себе бачність політ. кругів чеський сойм, бо, як ми вже нераз на се вказували від висліду єго сесії зависиме не лише німецько-чеське порозумінє в краю, але також законодатнє діяльність державної ради. Протягом сего року нагромадило ся стілько пального матеріялу, що було би неможливо наперед говорити про успішність соймової сесії. Головна єї задача — се виборча реформа. Про правительственну предлогу не відомо ще нічого певного, а хоч се річ можлива, що обидва політ. чні табори згодять ся на головні основи сїї виборчої пред-

entnehmen werden, bezweckt seyn, und sich die Muthmassung ergeben, dass solche zum Gedächtnisse der darin gefallenen Polen gefeiert werden soll, so wollen E. E. die Abhaltung derselben sistiren lassen und hievon gleichzeitig dem Landespräsidium die Anzeige machen ¹⁾.

До відомости ряду про настрої серед питомців дійшли в р. 1834 лише поодинокі факти. Дня 11. цвітня 1834 р. донесла президія губернії (Nr. 438/g) митрополитови, що Іван Вендзілович, питомець-екстерніст 4 року віддав до друку минулого року в інституті Осолінських революційні пісеньки («cantilenas revolutionares») і тому не було би вказаним допустити єго до сьвячень. З огляду, що Вендзілович належав до перемискої єпархії, митрополит повідомив про письмо президії єп. Снігурського, який дня 4. мая 1834 р. (Nr. 868) виключив Вендзіловича з духовного стану, про що митрополит звівся губернії ²⁾. В чотири місяці пізнійше (дня 25. серпня 1834 р.) зажадала від митрополита Левицького президія губернії, щоби Николу Кмицікевича, питомця IV року, що скінчив богословські студії в Перемишлі а який належав до тайних товариств і шпирив «carmen offensivonis contra Serenissimum Archiducem Ge-

neralem Galiciae Gubernatorem» та посльвів виступати против перемиского старо-сти і против цісарського війська, не допущено до сьвячень, як чоловіка «C R. Regimini male addictum». Митрополит повідомив дня 1. вересня про зарядженє президії губернії єпископа в Перемишлі, Ів. Снігурського і днем раньше доніс про се президії ¹⁾.

¹⁾ Тамже з р. 1834 Nr. 150. Про участь Николі Кмицікевича в р. 1832 в студентским товаристві в Перемишлі, прозванім насмішком «сенатом», або «товариством учених», в якім Кмицікевич був бібліотекарем і носив титул «міністра просвіти», гляди рапорт дир. поліції, Сахер Масоха, поміщений в праці М. Тершаковця «Українсько-руський Архив», т. III, вид. Н. Тов. ім. Шевченка, ст. 15—25. Замітними є погляди Кмицікевича в сім часі на руску справу: «es träumte mir, dass ich die Russinen befreit und ihnen die Unabhängigkeit verschafft habe,—darüber bin ich in eine solche Manie verfallen, dass ich nichts anderes denke; in einem Anfälle von Begeisterung schrieb ich an Luzecki, dieser wies mich aber zurecht, ich solle auf Literatur denken, damit Minerva nicht die Gestalt des Kriegsgottes annehme. Nach meiner Meinung wäre das Beste, wenn Polen sich erhöbe, ich hahe grosse Pläne... Am meisten sind mir die Russinen in Gedanken — die Polen mögen an sich denken, ich aber denke an die Meinigen, dies kann mir Niemand übel nehmen» (Тамже, т. III, ст. 22—3). Хто знає отже, чи Кмицікевич брав участь в конспіраційній польській пропаганді, скоро з єго слів пробиває ся свідомість привалєжності до руского народа. Кмицікевич названий (Тамже, т. III, ст. 18) «Nicolaus von Wetline».

логи, то без сумніву о поділ виборчих округів розгорить ся завзята і довга боротьба. Тому то можна вже наперед сподівати ся, що в сій сесії сойм не ухвалить виборчої реформи а відішле її до кр. виділу, щоби він розглянув усі подобиці.

Т. зв. німецькі вольнодумці і намагають ся довести до зєднання всіх послів сего табору і в тій цілі на 20 с. м. скликають зїзд до Градца, щоби досягнути порозуміння між вольнодумцями альпейських і судетских країв. Одначе в Чехах вже потворили ся організації німецьких послів соймових і тому можна припускати, що хіба дійде до такої між ними злуки, як в держ. раді представляє т. зв. дев'ятка, а се не розбуджує великих надій на тісну злуку німець. поступовців в держ. раді.

Для держ. ради приготувало правительство вельми об'ємисту програму: бюджет на 1909, бюджет. провізорію до 30. червця 1909, закон про обезпеченє на старість до праці, торгові договори з Сербією, Болгарією і Румунією, і неполагоджені літом закони про горівчаній податок, про пошесті худоби, меліорацийний закон і ин. Кожда з тих справ містить в собі зароди до спорів і боротьби, а передовсім хліборобники мають досить поводів виступати горячо против торгових договорів.

Язиковий закон не готовий ще на стілько, щоби можна єго предложить держ. раді, а імовірно правитель-ство схоче в чеськім соймі підготувати прихильне єму успосібленє і порозумінє. Нераз уже роблено такі проби, а чи теперішня буде успішнійша, докаже найблизша будучина.

Програма діяльности держ. ради об'єднує головно народогосподарські питання, котрими правительство намагає ся відсунути на бік національні справи і спори. Чи се удасть ся досягнути, також можна сумнівати ся.

Справа злуки Босни й Герцогівини з Австро-угорською монархією стає пекучим питанням. Трудність сїї справи полягає в тім, що питає, чи ті краї мають бути влучені до Австрії, чи до Угорщини, може викликати острый вельми спір. До такої злуки

Щоби подібним подіям зарадити та відвернути питомців львівської семінарії від конспірацій та революційного руху, митрополит видав під днем 12. вересня 1834 р. (Nr. 1324) порученє ректоратови духовної семінарії «ut candidatis status spiritualis initio cujus libet mensis officia erga supremum Imperatorem per sermones ab ipsis Alumnis Seminarii elucubrandis exponantur et inculcentur» ¹⁾. Спосіб заради, затверджений президією губернії, був доволі сумнівої вартости. Промови про обовязки супротив цісаря, проголошувані питомцями в приваї президіальних урядників губернії, бажаного успіху не принесли і конспіраційного руху не здержали, а хто знає, чи єго не скрипили. Таке можна би підозрівати з факту, що саме в роках 1834—1835 шарила ся тут на значну скалю конспіраційна пропаганда, яка виїшла на яву в р. 1838 на основі доносу о. Дезидерія Гречанського. Та про єю справу, що покінчила ся справжньою трагедією для деяких сьвященників та їх родин, розкажемо нижше.

Коли у львівській духовній семінарії конспіраційна пропаганда тїшила ся значними успіхами, у віденськім ц. к. конвікті, де побіч польських докторандів і питомців виховували ся рускі богослови, потерпіла вона в сім часі повну неудачу.

(Дальше буде).

ліном акту до митрополита підписані радг. губернії В. Залеський і Фестенбург.

¹⁾ Тамже Nr. 142/g ex 1834.

²⁾ Gestions-Protokoll des griech. kath. Metrop. Ordinariats z r. 1834, Nr. 22, 27 i 33.

¹⁾ Gestions-Protokoll z r. 1834, Nr. 154.

